

Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi työeläkelakien ja kansaneläkelain muuttamisesta (perhe-eläke)

Viite: Lausuntopyyntö 17.9.2020, VN/8261/2019

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnos yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, maatalousyrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia, kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia, eläketukilakia ja lakia eläkkeensaajan asumistuesta.

Esityksen tavoitteena on ajanmukaistaa lakisääteisten eläkejärjestelmien perhe-eläketurva vastaamaan yhteiskunnan ja perheiden muuttuneisiin tarpeisiin. Jatkossa perhe-eläkejärjestelmät turvaisivat edunjättäjän kuolemaa seuranneen sopeutumisvaiheen toimeentuloa. Esityksen tavoitteena on myös kohdentaa perhe-eläke-etuuksia lapsille ja lapsiperheille sekä osaltaan turvata työeläkejärjestelmän rahoituksellista kestävyyttä.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa lasten ja lapsiperheiden asemaa. Työeläkejärjestelmän mukaista lapseneläkettä maksettaisiin jatkossa 20 ikävuoteen saakka. Jos leskeneläkkeen saajaa ei ole, lapselle maksettaisiin myös lisäosana leskeneläkkeen laskennallinen määrä. Kansaneläkelain mukaista lapseneläkettä maksettaisiin nykyiseen tapaan 18 ikävuoteen saakka tai 21 ikävuoteen, jos edunsaaja on päätoiminen opiskelija.

Leskeneläkettä maksettaisiin jatkossa sekä työeläkelakien että kansaneläkelakien mukaan määräaikaisena. Jos leskellä ja edunjättäjällä on yhteisiä lapsia, leskeneläkettä maksetaan siihen saakka, kunnes nuorimmainen täyttää 18 vuotta. Leskeneläke ulotettaisiin vastavasti koskemaan myös avoliitossa asuneita, kuitenkin sillä edellytyksellä, että avoliitto ennen edunjättäjän kuolemaa on kestänyt vähintään viisi vuotta. Jos viiden vuoden yhdessä

asumisen vaatimus ei täyty, leskeneläkettä ei makseta, mutta yhteiselle lapselle maksetaan lisäosana leskeneläkkeen laskennallinen määrä.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa pohdittavaksi jatkovalmistelussa, toteutuisiko yhdenvertaisuus vielä paremmin, jos työeläkejärjestelmän mukaista leskeneläkkeen maksamista jatketaisiin siihen asti, kun nuorin lapsista täyttää 20 vuotta ainakin niissä tapauksissa, joissa nuori opiskelee täysipäiväisesti ja asuu lesken kanssa samassa taloudessa. Vertaamme tätä tilanteeseen, jossa leskeä ei ole ja lapselle maksetaan lisäosana leskeneläkkeen laskennallista osaa 20 ikävuoteen asti. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa leskeneläkkeen maksu on päätynyt uuden avioliiton solmimisen vuoksi (s. 36). Nuori voi kuitenkin asua edelleen samassa taloudessa aiemmin leskeneläkettä saaneen huoltajansa kanssa ja saada lisäosaa 20 vuoteen asti. Vaikka huoltajan elatusvelvollisuus päättyy 18 ikävuoteen, tosiasiallinen elatuksen tarve on olemassa, jos nuori ei vielä asu itsenäisesti, jatkaa opintojaan eikä hänellä ole säännöllisiä tuloja.

Hallituksen esitysluonnoksen vaikutusarvioinnissa (s. 22) todetaan, että lapseneläkkeen päättymisikään, lesken laskennallisen eläkeosuuteen ja avoliitossa eläneen lesken eläkeoikeuteen ehdotetut muutokset parantaisivat lasten taloudellista toimeentuloa perheenhuoltajan kuoleman jälkeen. Muutoksilla on yhdenvertaisuutta lisäävä vaikutus, kun lapseneläkkeen saaminen ei olisi enää riippuvainen vanhempien avioliitosta. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artikla edellyttää, että lasta ei aseteta eriarvoiseen asemaan hänen vanhempiensa tai huoltajiensa asemaan liittyvän seikan perusteella.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esitysluonnoksen ehdotukset turvaavat hyvin lapsen oikeutta riittävän elintasoon, joka on yksi lapsen oikeuksien yleissopimuksen ydinajatuksista. Lapsille on taattava osuus yhteiskunnan voimavaroista, joka tarkoittaa sitä, että lapsille on varmistettava heidän kehityksensä turvaava riittävä elintaso sekä heidän tarvitsemansa riittävät ja laadukkaat palvelut.

Jyväskylässä 3.11.2020

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies